

A kapcsolatok szerepe egy menekült élettörténetében

— *The role of relationships in a refugee's life* —

Abstract

This paper examines the role of relationships during the journey of refugees and at different stations of their lives through the presentation of the story of a person who has arrived in Hungary as a third-world refugee. I try to find the answers for questions such as how the dynamics of relationships influence success, how these connections are interpreted in storytelling and how the establishment of transnational relations affect the refugees' lives. The study will provide us with information about the representation of transnational and diaspora-centred relationships in storytelling, and about the way how the voyage, foreignness and exoticness are incorporated in sequences. Furthermore, I aim to demonstrate that the dynamics of ego- and relation-networks and the definitions of success or failure become more comprehensible through the analysis of narrative techniques. Therefore, the changes in the morphology and intensity of relationships that are associated with the transition from one life stage to another are interpreted through the life of a Somali man. In my opinion, the success of refugee-life is determined by fostering, breaking and building relationships, because the person has to act effectively in all of these situations in order to move forward in space, social status or prestige connected to the diaspora.

Bevezetés

Tanulmányomban azt kívánom bemutatni, hogy egy narratív interjú milyen hathatósan viszi előre a kapcsolatháló dinamikájával foglalkozó kutatásokat. Teszem ezt egy fiatal somáli férfival¹ készült narratív interjú alapján, melyet azzal a céllal készítettem, hogy a menekültek kapcsolathálóját, annak dinamikáját, valamint a kapcsolatok és a kapcsolati kudarcok neointegrációban meglévő szerepét bemutassam. Számos narratív interjút készítettem olyan harmadik világbeli menekültekkel, akik Európában, Magyarországon kértek menekültstátuszt, azaz sikeresen jutottak el hazájukból Európába. Tanulmányomban a számasság helyett most egyetlen narratív interjún keresztül mutatom be, hogy a narratív módszerekkel a kapcsolatháló dinamikája, a siker-kudarc fogalmai hogyan érhetők tetten.

A narratív módszert használva természetesen követjük az interjúalany elbeszélését, ugyanakkor – minthogy az élet minden momentumában társas lényként él – az elbeszélései számos alkalmat adnak arra, hogy a kapcsolatháló épülését-bomlását nyomon tudjuk követni. Szükség szerint későbbi pontosítások mellett a kapcsolatok dinamikája leírható, miközben az interjúk a siker-kudarc valamint az „úton lét” elbeszélés-szekvenciáit is tartalmazzák.

---

¹ Labaan, jelenleg körülbelül 31 éves, mogadishui (szomáliai) férfi. Természetesen, a nevét – ahogy mások nevét is – megváltoztattam, figyelembe véve az adott közösség névadási szokásait (vallási, etnikai, nyelvi, stb. kritériumok szerinti azonos csoportból választottam a neveket).

A menekültek számos esetben nem jutnak el Európába; néhányan, azok közül, akik mégis eljutnak, sikeresen integrálódnak; megint mások napról-napra élnek, s megpróbálják folytatni útjukat nyugat vagy észak felé. Azok a harmadik világbeli (szubszaharai, maghrebi, valamint ázsiai muszlim) menekültek, akikkel Magyarországon találkoztam, sikeresen eljutottak idáig, de a különböző élettapasztalatokkal, kapcsolatépítési stratégiával és készséggel, továbbá neointegrációs stratégiával rendelkezők körében – úgy találtam – a korábbi kapcsolatokbeli sikeresség a legmeghatározóbb, legalábbis abban, hogy milyen módon kötődik a befogadó társadalomhoz, a diaszpórához és esetenként a vallási közösséghez és valláshoz. Éppen ezért a narratívák kapcsolati szempontú elemzését helyeztem előtérbe a 2005–2008 között készült kutatásom során, majd pedig 2012-től készült interjúim során is. A jelen tanulmányhoz kiválasztott interjú – és persze interjúalanyom – sok szempontból is különleges volt. Nem csupán a nagycsalád, klán kapcsolati vonatkozásai, a közösség megtartó ereje, a felnövekvő fiatal férfi változó összetételű kapcsolatai, hanem a polgárháború aktív és nyugalmasabb fázisaiban bomló, eltűnő, elszakadó és épülő, újraépülő kapcsolatai is megjelentek. Ahogy haladtunk előre az időben – még ha nem is volt linearitás az elbeszélésben, de ezt jól tagolták a történeti időszakok, valamint a menekültút vonal állomásaihoz tartozó elbeszélések – úgy rajzolódta ki a „legkisebb fiú” távozását segítő, az önállósodásról és elszakadásról szóló narrációk. Ezenközben felbomló kapcsolatok és a továbbjutást elősegítő, motiváló kapcsolatok jelentek meg, majd egy-egy stabilabb, hónapokat jelentő állomáson a családi kapcsolatok virtuális térben való megerősödése, a klánon belüli illetve vallási kapcsolatok szerepének felerősödése, a továbbító kapcsolatok jelentek meg. Ezen interjú sajátága a kapcsolatok felszámolása és újak építése, ennek szekvenciális volta, a közeli családtagokból való szelekció, a szakaszos utazás Európa felé és Európában, valamint a klánbeli kapcsolatok sikerorientált használata jelent meg. A szekvenciákat is az egyes állomások körül megjelenő kapcsolat-központú elbeszélésekből, a továbbvivő tervek retrospektív elbeszélése-értékelése adja.

Labaaan ugyanis az édesanya tizedik, utolsó gyermekeként, az apa első feleségétől született, a második legnagyobb szomáli klánba, a darodok közé. A legkisebb fiút, a nála jóval idősebb testvérek pesztrálták, majd támogatták, hogy tanulni tudjon, még később pedig egy-egy utazás (és embercsempész) kifizetésével – annak ellenére, hogy nem értették, miért áll tovább és tovább, még az Európai Unión belül is.

Menekültlét kapcsolatokkal vagy anélkül

A menekülés első szakasza – elhagyni és kapcsolatokat találni

Labaaan számára az első szakasz volt a legkevésbé izgalmas, visszatekintve úgy érezte, hogy elég gyorsan döntött, gyorsan megtalálta azokat a kapcsolatokat, melyek elvezették Mogadishuból Nairobiba, majd onnan Törökországba. Azonban, ha azt tekintjük, hogy az elindulása előtti években is felmerült a távozás lehetősége (amikor a klánok közötti konfliktusok miatt elhagyták a szülői házat, s a már korábban távolabbra került rokonokhoz mentek „látogatóba”), azt feltételezhetjük, hogy a felkészülés sokkal több időt vett igénybe. A középiskola befejezése, a vallási ismeretek vizsga volt az a mérőöldkő, melyhez a család ragaszkodni látszott. Ekkorra azonban a szűk családi körhöz tartozó kapcsolatokból már sikeresen kiválasztotta azt a rokont (anyai nagybácsi), akivel a későbbiekben az út első szakaszát megtette – a kapcsolatuk elmélyítésére együttes tevékenységek (teázás, khat-fogyasztás, autószerelés és magánéleti probléma

– szerelem – átbeszélései) utalnak. Ez az időszak az is egyben, melyben a kortárs kapcsolatok és a vallási közösségen belüli kortárs kapcsolatok felerősödtek, ugyanakkor elég korán – 15-17 évesen – elutasította a politikai iszlamizmust, majd pedig a vallási fanatizmusokat is (a wahabi/szalafi irányzatot éppúgy, mint a szúfizmust), így a szorosabb kapcsolatokat ápoló vallási közösségnek a peremére került.

A Siad Barre-féle rezsim után bekövetkező polgárháborús időszakot kiskamaszként – kamasként, fiatal felnőttként tapasztalta meg. A tapasztalatait így összegzi:

„Mindennapos volt a veszteség, a kudarc. Nekünk könnyebb volt, de megszokni azt, hogy meghalnak körülötted, nem lehet. Kivesz valamit az emberből. Nézz szét, a leggyöngébbek beállnak a Testvériségbe (az al-Shabaabba), de már nincs bennük semmi, ami emberi, néha olyan fiatalok, de annyi keserűséggel, s fiatalok még ahhoz, hogy lássák, ez nem játék. A halál, a hatalom... nem játék. De nem ők tehetnek róla. Mások az imával töltik ki az idejüket, ez jó, de nem visz előre. Ha megnézed a nőket, őket legfeljebb rosszabb sorba vitte az elmúlt pár év. Az én anyám mindig hordott kendőt, de nem mindenki, nadrágba jártak és iskolába. A nővéreim tanultak, az anyámnak üzlete volt. Ahogy távolodunk a demokráciától, úgy nő a nők kendője. Sokan elmentek, mert nem bírták... no, nem a kendőt, hanem mindazt, ami azzal járt. A becsületes férfiak is elvitték a feleségüket, lányukat, s amikor egy kicsit jobb lett, visszajöttek. Mi is állandóan költöztünk, ha mást nem, legalább elmentünk megnézni a földjeinket, a tevéket. De az elmúlt húsz év nagyon nagy veszteség az országnak, a családoknak, mert elszakadtak egymástól az emberek, megszámolni nem tudom a temetéseket! Persze, születtek gyerekek, de a legfiatalabbakat én már nem ismerem, a kicsik meg felnőttek, de anélkül, hogy iskolába jártak volna vagy ismernék a hagyományokat, a családot. Most megint néhányan visszatérnek, de a szakadásokat nem lehet befoltozni. Ha mi [utal a külföldre szakadt családtagokra] hazamegyünk, lesz mit ennünk, mert megvannak a földjeink, de a meghalt vezetőket, tanárokat nem tudják előteremteni. Ahogy minden család is, a mienk is tele volt veszteséggel... Mielőtt eljöttem volna, akkor temettük a nagybátyámat, a bátyám kiment Amerikába, a másik bátyám Dél-Afrikába, a legtöbben Kenyába, néhányan Etiópiába. Én először Kenyában próbáltam élni, anyám és sok rokonom között, de azután... mindig csak visszafogtak, a barátaim biztattak, egy sráccal, nagyon messziről rokonok vagyunk, úgy gondoltuk, hogy mi is elmegyünk Szíriába, tanulni, befejezni a tanulmányokat. De már a nyelviskolában máshogy gondoltam, a nővéremtől, aki akkorra már szintén Amerikában élt, kértem pénzt, hogy Egyiptomon keresztül eljussak Törökországba. Mindig egy-egy csoporttal tartottam, úgy könnyebb volt, dolgozni, élni, információkhoz jutni, már Nairobiban is, meg amikor visszamentünk Szomáliába... jópárszor megtettem az utat.”

A határokon átvélő út állomásai és a kapcsolatépítés

Amikor végül Nairobiból észak felé veszi az utat, akkor a saját jövedelméből félretett összeg kevésnek bizonyul, s ismét a család segíti ki, ahogyan a vele együtt utazó anyai nagybácsit is. Törökországig számos állomást bejárnak együttesen, a forgatókönyv azonban ugyanaz, mint Nairobiban: megkeresni az ismerősöket, rokonokat, darodokat, megerősíteni a kapcsolatokat, majd pedig apróbb üzleteket lebonyolítani (általában mobiltelefonkereskedelem területén), esetleg munkát vállalni. Eközben pedig a Hafid ul Quran seikh² pozícióját addig erősítette, míg a

² Az, aki a Korán szúráit emlékezetből el tudja mondani, de nem szükséges, hogy értő interpretátora legyen. A vallásos közösségekben presztízsértéke van, habár alacsonyabb, mint a Mekkát megjárt zarándokoknak (hajiknak), vagy az olyan funkciót betöltőknek, mint az imámoké.

helyi szomáli közösség megbecsült tagja lesz, amit elsősorban a tapasztalatok rendszerezésével, s bátor véleménynyilvánítással, valamint a vallási előírások, aktualitásokhoz kapcsolódó Korán-interpretációkkal ért el. Amikor a közösségben a bizalmi kapcsolatok, az intimitást biztosító kapcsolatok megerősödtek, e kapcsolatok tekintetében mérhető módon megerősödött a presztízsze, általában továbblépett. A továbblépésben segítségére volt az aktuális közösség támogatása, valamint adott esetben a „biztosítás” is. Ez jelenti azt, hogy a közösségek információit használva, keresték fel az embercsempészt, jutottak megélhetéshez, a „helyi” diaszpóra ismereteit használva erősödtek meg anyagilag annyira, hogy a továbblépésben gondolkodhattak, ugyanakkor a helybenmaradók közül választották ki azt, akire bízhatják az embercsempész bérét, aki majd, ha a megérkezés után telefonáltak, átadta a kialakult bért, sikertelen kísérlet esetén pedig visszaadta volna a tulajdonosának. Ha megfontoljuk, ez egy erős bizalmas kapcsolatot feltételezne, ha nem tudnánk, hogy a diaszpórákban mindenhol fellelhető kapcsolatok erős kontrollt is jelentenek: egy térben szétszórta, de zárt, kapcsolatait intenzíven ápoló közösség kontrollja vigyázza a becsületet (NAGY 2011.).

A továbbutazás szakaszaiban lényegében megismétlődik e folyamat, az érkezéstől a távozásig, amelyet esetenként egy kevés, a távozás idején túl, de halványuló kapcsolatfenntartás jellemez még. Azaz az egyik-másik állomáson megismert kapcsolatokkal a későbbiekben is tartották a kapcsolatot, igaz, fokozatosan leépültek, de szükségszerűen megújíthatóak maradtak. Ez a megújítás kölcsönösen elérhető, de általában a kezdeményezés mindig annál a félnél volt, aki a nyugat felé tartó úton hátrébb volt. Amennyiben előrébb jutott, mint Labaan egy-egy szakaszban, akkor Labaannál volt a kezdeményezés lehetősége, ahogy akkor is, amikor még Magyarországon élt, de az egyik kapcsolata már Svédországban. (Azóta Labaan már Németországban alapított családot, s Svédországban élő ismerősével alkalmanként tart kapcsolatot, ahogy azt egyik alkalommal említette.)

Az utazás és idegenség szerepe

A menekültlét legdominánsabb jellemzője az utazás – ami szerencsés esetben legálisan, járművel történik, kevésbé szerencsés esetben illegálisan, de járművel, illetve a jármű rejtékében, s egyre ritkábban, illetve csak apróbb szakaszokban, gyalogosan. Az utazás során rengeteg interkulturális tapasztalattal (transznacionális, transzkulturális kapcsolattal) találják szemben magukat. (CLIFFORD 2000.; HANNERZ 2004.) Néha ezek a kapcsolatok kényszerű kapcsolatok (pl. egy transzportba kerülnek más nemzetiségű menekültekkel, együttesen kerülnek fogdába, stb.), máskor a menekültlét, az idegenség hozza közös nevezőre azokat, akik hasonló módon idegenek a befogadó vagy tranzitorszámban, együtt dolgoznak, élnek, keresik a lehetőségeket, esetlegesen egy nyelven beszélnek, hasonló vallásúak, de legalábbis egymástól kevésbé különböznek, mint a befogadó vagy tranzitország lakóitól. A legtöbb esetben a tranzitországok célterületein (határhoz közel, illetve a fővárosokban) találunk hasonló etnikai csoportot, néhány főt, s így oldódik az idegenség, információkkal (és félinformációkkal) látják el egymást.

„Tudod, a szomálik úton vannak [mondja nevetve]. Mindig. Egy szatyorral érkeznek és annyival is mennek tovább. Mint amikor a nomádok a vizet követik, viszik az állatokat. Persze, ahogy a tevéinknek voltak kicsinyei, ennek az útnak is van eredménye. De visszanezni nem szabad. Az a múlt. Előre kell nézni és menni, hol vannak a wádik [esőzés esetén megtelő vízlőlőhelyek], a kutak, azután talán visszatérni. De addig, mindig csak előre. Ez is ilyen. Most nem

nézem azt, hogy egyszer, talán... visszatérek. Azt se tudtam, hogy idejövök, mindig csak tovább, tovább, amíg lehetett. Most már nem lehet.³ Isztambulban, vagy korábban, bárhol, mindenhol, vagy amikor kimentem Németországba, te is tudod, kimentem, de vissza kellett jönnöm [...] szóval mindenhol, az első volt, megkeresni a honfitársaimat, mert ők már mindent ismernek, tudják, mit kell tenni először, aztán másodszor. Tudod, a szokások vagy az, hogy hogy lehet megélni, ezek mind fontos dolgok. Mind olyasmi, amit egy idegen nem tudhat. [...] Ezek [az információk] visznek tovább, ha kell, mert kell, nem maradhattunk ott, Görögország, Törökország vagy Szerbia nem menekülteknek való hely, nincsenek lehetőségek. Egyszerűen csak tovább kell menni, ehhez pedig a somálilik tudnak segítséget adni, akik már ott vannak, „gyakorolták” a helyi dolgokat, tudják, hogy hogy lehet továbbmenni. Segítenek, ahogy én is segíték azoknak, akik épp jönnek, erre mindig lehet számítani. Néha persze nehéz, mert sokfélék, vannak olvasottabbak, vagy vallásosabbak meg mindenféle, de mégis több közöttünk a testvériség, a támogatás.”

Neointegráció és kapcsolatok

Annak ellenére, hogy Labaan a somáli kapcsolatokat részesíti előnyben, érdeklődő, nyitott volt más etnikai csoportok irányába is. A somáli pidgint jól, az angolt alapszinten beszéli, így könnyen szót értett másokkal, azonban, ezek a transznacionális kapcsolatok elsősorban muszlimok felé irányultak, másodszor pedig néhány magyar felé. Ezek a kapcsolatok – annak ellenére, hogy elsősorban a somálilik körében keresi az információkat és a válaszokat, a megélhetést, mégis sokféle funkciót kapnak. Ez részben köszönhető annak, hogy a somáli diaszpóra erőtlén, kicsi és nagy a fluktuáció, így a szociális és anyagi biztonságot nem tudja biztosítani, ezért sokféle kapcsolatot, pontosabban a kapcsolatok tartalmát tekintve, a somáli diaszpórán kívül kell keresniük. (lásd WILES 2008.; BAUBÖCK és társai 2010.) Labaan a transznacionális kapcsolatait elsősorban arra használta, hogy olyan információkhoz jusson, ami a stabilitását és megélhetését segítette. Ilyennek tekinthetjük a szociális munkásokat, a mecsetbeli transznacionális kapcsolatokat, mindazokat, amelyek a hasonlóságok (vallás, etnikai hovatartozás, stb.) mentén valós kapcsolatokat jelentettek és támogatták a munkakeresésben, az ügyintézésben, s tanácsokkal látták el (lásd NAGY 2008.; 2009.).

A kapcsolatok sokfélesége

Siker és sikertelenség a kapcsolatokban

Labaan a kapcsolati sikerességet abban látja, ha kölcsönösen támogatják egymást, de különösen akkor, ha az apróbb eredményeket is hoz (munka, problémamegoldás, lelki probléma, vallási kérdés megoldása). A sikertelenség ennél sokrétűbben jelenik meg: sikertelenség, ha valakit elveszítünk, ha megszakad a kapcsolat, ha nem kölcsönös, ha nem támogató, ha elutasító, ha félreértés vagy konfliktus terheli. Sikertelenségnek ítéli azt is, amikor a transznacionális kapcsolatokban a nyelvi akadályok nem átjárhatóak, amikor valaki xenofób vagy rasszista módon nyilvánul meg vele szemben, de az is, amikor egy hivatalos eljárásban egyedül nem boldogul, mert nem próbálják meg megérteni. A sikertelenséget tovább színezi az eredményesség hiánya (a testvéri segítségnyújtás elmaradása például), ugyanakkor sikertelenség az is, ha egy, általa

³ Az interjú után néhány hónappal mégis továbbállt, Hollandiában majd Németországban telepedett le, egy ott született somáli hölgyet kíván feleségül venni.

ajánlott kapcsolat a két fél között nem sikeres. A sikeresség szomáli-specifikus sajátsága, amikor a diaszpórák közti hálót információ-, áru-, személyes tárgyak szállítására tudnak használni, vagy egy-egy társat a diaszpórák közti kapcsolatok révén a diaszpóra otthonos belsőbb köreiben tudnak elhelyezni (WAHLBECK 2002.; TILLY 2001.; SAFRAN 1991.; NAGY 2011.), azaz végső soron, ha a kapcsolatok intimitását, bizalmi viszonyait ki tudják kölcsönözni.

A transznacionális és az etnikailag homogén kapcsolatok szerepe

Az interjúból kirajzolódik egy éles határvonal, mely az etnikai homogenitás mentén húzódik, azaz Labaan szívesebben beszél a szomáli kapcsolatairól, számosabban vannak, intenzívebb kapcsolatot ápol velük, a problémák megoldásait körükben keresi – legalábbis először. Az etnikai homogenitás a barátságok mezejében is megfigyelhető, de a további kapcsolati dimenziókban is elsődleges lenne (munka és család vonatkozásában). A családi kapcsolatai a valós térből szinte teljes mértékben átkerültek a virtuális világba, s családtagjai kizárólag szomálik voltak. Ezzel szemben a munka világában is elsősorban a szomáli kapcsolatokat térképezte fel minden esetben, hogy ha nem is szomáli főnökkel, de szomáli munkatársakkal körbevéve kelljen dolgoznia. Ezzel szemben ritka volt az a rövid időszak is, amikor a csomagolási munkát több szomáливál együtt végezte. Alapvetően a befogadó társadalom felé irányuló munka és megélhetést biztosító kapcsolatok a vonzóak, csak ilyen feltételek mellett mutat fellazulást, de elfogadja, hogy a szomálik körében nem lehetséges, így másodsorban a muszlimokat, harmadsorban pedig a nyugat-afrikaiakat veszi célba, s csak végső soron kerít sort a befogadó társadalom megközelítésére, s akkor is óvatosan, félve a kudarcoktól. A siker kritériuma a társas elfogadás, a barátság, a kapcsolatok kölcsönössége és „terhelhetősége”, azaz a kölcsönösen elfogadott multilaterális kapcsolatok.

A siker egy másik megközelítésben természetesen nem ennyire kapcsolatközpontú – habár ahogy Labaan elmondja, s ahányszor beszél róla, mindig kapcsolatokról függőként értelmezhető – a beilleszkedés sikeressége (vö. PHILLIMORE 2011.). Ahogy arról más helyen írtam (NAGY 2011.; 2012.), a menekültek túlnyomó többsége elsősorban a diaszpórákba való beilleszkedés mellett dönt, ott találja meg az Otthon világát, s csak esetlegesen kapcsolódnak azon kívül, a befogadó társadalom egy-egy szereplőjéhez.

Diaszpórábeli és diaszpóráközi kapcsolatok

Amikor a narratív interjúban felbukkanó kapcsolatokat vesszük szemügyre, azt láthatjuk, hogy az aktorok többsége éppúgy szomáli, mint interjúalanyunk. A diaszpórán belüli kapcsolatokat kissé színezi a klánbeli hovatartozás, a születési hely illetve a politikai és vallási nézetek, de mivel kicsi diaszpóráról van szó, akár Isztambulban, akár Budapesten, így a törésvonalak elmélyülése olyan mértékű fragmentációhoz vezetne, amely az erőtlen diaszpórát ellehetetlenítené. Így többnyire nem esik szó a különbözőségekről, vagy legalábbis csak olyan módon, mint amelyek a szomáliai viszonyok között fennálló különbségek, de arról nem beszélnek, hogy a különbségek itt is jelen vannak. Labaan úgy fogalmaz, hogy „sokkal fontosabb az, hogy mindnyájan egy nyelvet beszélünk, egyaránt eljöttünk, de szeretjük a hazánkat, Szomáliát. Arról nem kell szólni, hogy Szomáliföld leválna, hogy az iszlamista mit tettek, mert akkor arról is beszélni kell, hogy mi lett a szúfikkal, ki hol áll, melyikünk mit gondol.” Máskor arról beszélt, hogy a különbségek történelmiek, de a megoldás a diaszpórák békességében van, onnan fog visszaáramlani Szomáliába a megértés, az elfogadás. Tekintsünk most el attól, hogy a gyerekatonák, az iszlamista harcosok, a leválást sürgető politikusok vagy épp a hírhedt kalózok, a globális politika, a természeti kincsek birtoklásáért folyó küzdelem hogyan befolyásolja ezt,

tekintsük csak azt, hogy egy-egy diaszpóratag interpretációjában a lehetséges megbékélésnek fontos háttérrel biztosítanak a diaszpórábeliek.

A diaszpórákon belül találja meg azt az Otthonosságot (CLIFFORD 2001.; 2007; SAFRAN 1991.; NAGY 2011., 2012.), ahova mindig visszamehet (munka után, egy-egy transznacionális kapcsolat után). A szomáli körében az Otthonosság, a saját kulturális valóságban való lét, a tapasztalatok kicserélése, az információk megosztása, úgy tűnik, jól működik, viszont jórészt ezt az otthonosság hátráltatja is a transznacionális kapcsolatokat, miközben erőforrásként is működik. A szomáli diaszpórák közötti kapcsolat folyamatos, interperszonális és informális, ugyanakkor a személyközi kapcsolatok kölcsönözhetőek, a segítség és támogatás megelőzi az érkezőket, segíti az információáramlást, a diaszpóráközi kereskedelmet, családalapítást, s az otthonmaradottakkal való kapcsolattartást.

Összegzés

A kapcsolatok szerepe a narratív interjúkban plasztikusan rajzolódik ki, s megfigyelhető az egohálók dinamikája, a morfológiai és intenzitásbeli változások, melyek egy-egy életszakaszt elkísérnek, azokat előkészítik. A kapcsolatok sikeressége és kudarcai a narratíva szekvenciáit adhatják, így alkalom adódhat a narratív módszer és a kapcsolatháló (egoháló) elemző szempontok együttes alkalmazására, mely elsősorban a kapcsolatháló dinamikájával foglalkozók számára jelenthet új lehetőségeket.

A menekültlét sikerességét a kapcsolatok gondozása, elszakítása és újak építése jellemzi, ezekben ugyanis egyaránt sikeresnek kell lennie az egyénnek ahhoz, hogy térben és státuszban előremozdulhasson, ugyanakkor egy-egy időszakban a kapcsolatok megújítása is teret kap. A sikeresség elsősorban a családi (szomáliknál klánbeli) valamint a származás szerinti kapcsolatok fenntartását, megújítását jelenti, s ezek vezetnek el a diaszpórán belüli sikerességhez, illetve ennek kudarca esetén a diaszpórák közötti vándorlás sikerességéhez. A bemutatott egyetlen eset nem képes szemléltetni e sokféleséget, a siker sokrétű dimenzióit, de alkalmat adhat egy-egy vonatkozás mélyebb megértésére. A kapcsolatok dinamikáját és az elbeszélés egy-egy szekvenciáját tekintve kitűnnek a kapcsolatok homogenitását hangsúlyozó, diaszpórábeli kapcsolatok, valamint az elfogadott vagy épp elutasított egzotikumot taglaló transznacionális kapcsolatok. Így összességében ezek az elbeszélések a sikerről, a kapcsolatok dinamikájáról és a Másság különböző értelmezéseiről szólnak, mindarról, ami meghatározta Labaan fiatal felnőttkorát. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAUBÖCK, RAINER., FAIST, THOMAS (szerk): *Diaspora and Transnationalism. Concepts, Theories and Methods*. Amsterdam, 2010, Amsterdam University Press.
- CLIFFORD, JAMES: Utazó kultúrák. *Magyar Lettre Internationale* 2001. 41. sz., <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00025/clifford.htm>. Hozzáférés: 2013. 2. 20.
- CLIFFORD, JAMES: Varieties of Indigenous Experience: Diasporas, Homelands, Sovereignties. In: Cadena, Marisol de la, Starn, Orin (szerk.): *Indigenous experience today*. Oxford, 2007, Wenner-Gren Foundation for Anthropological Research. Berg Publishers. 197–224.
- HANNERZ, ULF: Gondolatok a globális világról. In: N. Kovács Tímea (szerk.): *A fordítás mint kulturális praxis*. Pécs, 2004, Jelenkor. 73–93.

- NAGY TERÉZIA: Relatív egzotikum. In: Fejős Zoltán - Pusztai Bertalan (szerk.): *Az egzotikum*. Tabula Könyvek 9. Budapest – Szeged, 2008, Néprajzi Múzeum – SZTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék. 173–188.
- NAGY TERÉZIA: Narratív menekülsors. A hatalom és mobilitás kérdései. In: Jancsák Csaba – Nagy Gábor Dániel – Szűcs Norbert (szerk.): *Céhem vándorkönyvei. Tanulmányok a 60 éves Pászka Imre tiszteletére*. Szeged, 2009, Belvedere Meridionale. 89–103.
- NAGY TERÉZIA: Utazó kultúrák és a diaszpórák letelepedése. *Tér és Társadalom* 2011. 4. sz. 20–37.
- NAGY TERÉZIA: Kultúra, diaszpóra, menekültek. *Belvedere Meridionale* 2012. 1. sz. 92–103.
- NAGY TERÉZIA: Utazó kulturális minták és a diaszpórák. Balog Iván et al. (szerk.): *A szociológia szemüvegén keresztül. Tanulmányok Feleky Gábor 60. születésnapjára*. Szeged, 2012, Belvedere Meridionale. 248–258.
- PHILLIMORE, JENNY: Refugees, Acculturation Strategies, Stress and Integration. *Journal of Social Policy* 2011. 3. sz. 575–593.
- SAFRAN, WILLIAM: Diasporas in Modern Societies. Myths of Homeland and Return. *Diaspora* 1991. 1. sz. 83–99.
- TILLY, CHARLES.: Áthelyeződött hálózatok. In: Sik Endre (szerk.): *A migráció szociológiája*. Budapest, 2001, Szociális és Családügyi Minisztérium. 89–103.
- WAHLBECK, ÖSTEN: The concept of diaspora as an analytical tool in the study of refugee communities. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 2002. 2. sz., 221–238.
- WILES, JANINE: Sense of home in a transnational social space: New Zealanders in London. *Global Networks* 2008. 1. sz., 116–137.